

VİZYON 2050'NİN İZİNDE

İSTANBUL'DA KENTSEL ADALETİN İMKANLARI

Yayın Yönetimi ve İdari Koordinasyon
İstanbul Planlama Ajansı

İçerik Sorumluları
Gamze Yaşar, Dr. Hatice Kurşuncu, Özge Tekçe Demirkol

Hazırlayanlar
Melek Özmüş, Dr. Nazlı Bülay Doğan

Tasarım Konsepti ve Yayın Kimliği
Kader Şahin

Basım Yeri ve Tarihi
İstanbul, Mart 2024

İstanbul Büyükşehir Belediye İştiraki Kültür A.Ş. yayınıdır.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	4
İSTANBUL'DA KENTSEL ADALET	5
İSTANBUL'DA GELİR ADALETSİZLİĞİ	6
DAHA ADİL BİR KENT KURGULAMAK: İSTANBUL VİZYON 2050 STRATEJİK PLANLAMA ÇALIŞMALARINDA ADİL İSTANBUL	8
ADİL KENT İÇİN İLK ADIMLAR	12
Çocuklar, Gençler, Öğrenciler için destekler	12
Kadınlar için Destekler	13
Genel Destekler	14
SONUÇ	16

GİRİŞ

Bu çalışma, 'Vizyon 2050'nin İzinde' rapor serisinin bir parçası olarak hazırlanmıştır ve İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nde belirlenen temalara paralel olarak, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin gerçekleştirdiği çalışmalarını adil kent teması bağlamında ele almaktadır. Rapor, belirlenen vizyon doğrultusunda İstanbul'un daha adil bir kent olma yolculuğundaki adımları ortaya koymaktadır.

İstanbul'da yaşanan yoksulluk, işsizlik ve gelir adaletsizliği gibi ciddi sosyo-ekonomik sorunlar, bu sorunların üstesinden gelmek için sosyal demokrasi ilkelere dayalı politikaların geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. İstanbul'un sosyal, ekonomik ve çevresel adalet kavramları çerçevesinde incelendiği bu analiz, İstanbul'daki mevcut kentsel adalet durumunu ortaya koymayı ve kentsel adaleti sağlamaya yönelik atılan adımları incelemeyi amaçlamaktadır.

İstanbul'un adil bir kent olma vizyonu; adalet, eşitlik, özgürlük ve toplumsal çeşitlilik kavramları üzerinden ele alınmaktadır. Bu çalışma kapsamında İstanbul'da kentsel adaletle ilişkin güncel durum, İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi¹ ve İstanbul Vizyon 2050 Eylem Planı'nda² belirlenen stratejiler ve eylemler ve son beş yılda İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılan çalışmalar detaylı bir şekilde incelenmektedir.

¹ İPA Vizyon 2050 Ofisi (2022). İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi.

² İPA Vizyon 2050 Ofisi (2024). İstanbul Vizyon 2050 Eylem Planı (devam eden çalışma).

İSTANBUL'DA KENTSEL ADALET

Ekonomik, toplumsal ve kültürel alanlarda Türkiye'nin itici gücü olan İstanbul bu özelliğiyle, hem bölgesel hem de küresel anlamda tarihi boyunca önemli bir çekim merkezi olmuştur. Ancak İstanbul aynı zamanda, yoksulluk, işsizlik ve gelir adaletsizliği gibi ciddi sosyo-ekonomik sorunların da yaşandığı bir kenttir. İstanbul'daki toplumsal olanakların eşit bir şekilde dağıtılması ve yaratılan yüksek ekonomik değerlerin daha adil paylaşılması, kentin önüne koyulması gereken en önemli hedeflerdir. Bu hedeflere ulaşmak için sosyal demokrasi ilkelerine dayalı çok yönlü politikalar geliştirilmelidir.

İstanbul'un adil bir kent olabilmesi için **adalet** ilkesinin yanı sıra **eşitlik, özgürlük ve toplumsal çeşitlilik**, anahtar kavramlardır. Kentsel adalet, kent yaşamının ve kentsel olanakların adil ve eşitlikçi bir biçimde sağlanması ile doğrudan ilişkilidir. Kentsel olanaklara dair iyileştirmelerin ve yeni olanakların kurgulanması için en önemli rehber, **kentsel haklar** kavramıdır. Bu kavramdan hareketle, eğitim, sağlık, kültür, ulaşım ve benzeri temel kentsel olanaklar başta olmak üzere kentteki olanakların sunumunda **ayrımcılığın hiçbir türüne izin vermeyen** ve dezavantajlı gruplara **pozitif ayrımcılık** uygulanarak kent sakinlerinin refahını artıran bir toplumsal yapı hedeflenmelidir.

Bu hedefe ulaşmanın eş zamanlı işleyen başka önemli adımı, sosyal adaletin sağlanmasına yönelik olarak **yoksullukla mücadele** etmektir. Bu mücadelede, tüm İstanbulluların **kentsel olanaklara eşit erişimlerinin** sağlanması yoluyla toplumsal refahın tesis edilmesi esas alınmakta; bunun sağlanamadığı noktalarda **destek ve dayanışma mekanizmaları** devreye girmektedir. Ayrıca, sürdürülebilir ve toplumun tüm kesimlerinin ekonomik gelişmeden eşit biçimde yararlandığı bir kent için yoksulların sosyal yardımlara bağımlılığının önüne geçecek ve yoksulluğu kalıcı olarak giderecek **iş ve istihdam olanaklarının** niceliksel artışı, niteliklerinin geliştirilmesi, **güvenceli çalışma** ile **iş güvenliği ve işçi sağlığı**nın yasal ve idari düzenlemelerle garanti altına alınması gerekmektedir.

Kentsel adalet kavramına daha geniş açıdan bakıldığında ise, **ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü ile bireylerin yaşam tarzlarını ve kültürlerini devam ettirme özgürlüğü** başta olmak üzere bireysel özgürlüklerin korunması; ayrımcılığın önlenmesi, farklılıklarla bir arada yaşama olanaklarının artırılması ve İstanbul'a aidiyet duygusunun yaygın ve güçlü kılınması da, İstanbul'da toplumsal refahın, barışın ve adaletin sağlanması için son derece gereklidir.

İSTANBUL'DA GELİR ADALETSİZLİĞİ

Kentsel adaletin en önemli göstergelerinden biri olan gelir adaletsizliği incelendiğinde, İstanbul'da son yıllarda olumsuz bir trend göze çarpmaktadır. Son yıllarda İstanbul'da artış eğilimi gösteren nüfusun yoksulluk oranı, 2023 yılında %21,7 seviyelerine ulaşmıştır.³ Yoksulluk COVID-19 salgınının küresel ve ulusal etkileri sonucunda daha da derinleşmiş; sosyal yardımlara ihtiyaç duyan İstanbulluların sayısı artmıştır. İstanbul'da 2023 yılında Sosyal ve Ekonomik Destek Programına (SEDEP) tüm ilçelerden başvuru yapılmıştır. Başvuran ilçeler arasında hanehalkı büyüklüğünün nüfusa oranı en yüksek olan 10 ilçe sırasıyla Sultanbeyli, Sultangazi, Arnavutköy, Sancaktepe, Beyoğlu, Esenler, Esenyurt, Bağcılar, Gaziosmanpaşa ve Fatih şeklinde olmuştur. İstanbul ilçelerinin il bazında sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması yapıldığında son 10 ilçe arasında Sultanbeyli, Arnavutköy, Sancaktepe, Esenler ve Gaziosmanpaşa yer almaktadır.⁴ İstanbul'da asgari ücretli çalışanları ilçe nüfusuna göre oranlandığında yine en yüksek oranla karşımıza sırasıyla Sultangazi, Güngören, Sultanbeyli, Gaziosmanpaşa, Zeytinburnu, Esenler ve Bağcılar ilçeleri çıkmaktadır. Özellikle bu ilçeler **yoksulluğu derin şekilde tecrübe eden vatandaşların yoğun yaşadığı ilçelerdir**.

İstanbul'da işsizlik 2022 yılında %10'u aşmıştır. İstanbul'daki işsizler, 2004 yılından itibaren Türkiye'deki işsizlerin %20'sinden fazlasını oluşturmuş, bu oran 2015-2018 yılları arasında %25'in üzerine çıkmıştır. 2022 yılı itibarıyla **ülkedeki her beş işsizden biri ise İstanbul'dadır**. Son 15 yıl içinde işgücü niteliği artmış, yükseköğrenim mezunlarının işgücü içindeki payı ikiye katlanmış olmasına rağmen artan nüfusa karşılık yeterince iş ve istihdam olanağı geliştirilememiştir. Özellikle genç işsizliği %25 seviyelerine yaklaşmış, **kadınların işgücüne katılımı** ise %38,3 ile Avrupa ülkeleri ve İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD) ülkelerinin ortalamalarının çok altında kalmıştır.⁵

İstanbul'da çalışma koşullarında karşılaşılan temel sorunlardan biri de güvensizliktir. İstanbul'da **kayıt dışı çalışanların oranı**, 2021 yılında %13,96 olarak tespit edilmiştir.⁶ **Ölüm ve yaralanmayla sonuçlanan iş kazaları** da İstanbul'da sağlıklı ve nitelikli işyeri koşullarının tam olarak sağlanamadığını göstermektedir. 2021 yılında iş kazası sonrası ölen 4A sigortalı kişi sayısı Türkiye'de 1.382, İstanbul'da ise 222'dir. 2022 yılında ise bu veri Türkiye'de 1.517, İstanbul'da ise 245 kişiye yükselmiştir. 2021 yılında Türkiye'de, çalışan sayısına oranla gerçekleşen ölümlü iş kazaları Avrupa Birliği (AB) ortalamasının 4,5 katı olmuştur.⁷

³ TÜİK (2023). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması.

⁴ Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü (2022). İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE).

⁵ TÜİK (2024). İşgücü İstatistikleri.

⁶ TÜİK. (2022). İşgücü İstatistikleri Mikro Veri Seti.

⁷ Eurostat (2023). Accidents at work statistics [İş kazası istatistikleri].

İstanbul Planlama Ajansı'nın yapmış olduğu "İstanbul'da Yaşam Maliyeti" araştırmalarına göre, İstanbul gelir eşitsizliğinin en fazla olduğu ildir. Gelir eşitsizliğinin önemli göstergelerinden biri olan GINI katsayısı 2023 yılında 0,446 ile 0,433 değerindeki Türkiye ortalamasının üzerine çıkmış, İstanbul yüksek eşitsizliğin olduğu kentler grubuna dâhil olmuştur. İstanbul'da **geliri daha yüksek olan son %20'lik grubun, geliri düşük olan ilk yüzde 20'lik gruba göre toplam gelirden aldığı pay** 2014 yılında 6 kat iken; 2023 yılında bu oran yaklaşık 2,4 kat artmış ve 8,4 olmuştur.⁸ İstanbul'da yaşam maliyeti 2023 Ocak ayından 2024 Ocak ayına kadarki süreçte %80,29 oranda artmıştır. 2024 Ocak ayında İstanbul'da dört kişilik bir ailenin ortalama yaşam maliyeti 53.058 TL olarak ölçülmüştür.⁹ Pandemide İstanbul'un sadece yoksul mahallelerinde değil orta-üst sosyo-ekonomik statüdeki mahallelerinde de kırılma artmış,¹⁰ bu tablonun üstüne yüksek enflasyon ve bugünkü ekonomik kriz binmiştir. Sonuç olarak, İstanbul'da gelir dağılımındaki eşitsizliğin giderek kalıcılaştığını söylemek mümkündür.

⁸ TÜİK (2024). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması.

⁹ İstanbul Planlama Ajansı (2024, 02, 10). İstanbul'da Yaşam Maliyeti.

¹⁰ İstanbul Planlama Ajansı (2021). Salgında Kent Yoksulluğu: İstanbul'da Yoksulluk Profilleri.

DAHA ADİL BİR KENT KURGULAMAK: İSTANBUL VİZYON 2050 STRATEJİK PLANLAM ÇALIŞMALARINDA ADİL İSTANBUL

İstanbul Vizyon 2050 Stratejik Planlama çalışmalarının iki temel adımı olan İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi ve İstanbul Vizyon 2050 Eylem Planında, kentsel adalet kavramı çerçevesinde geliştirilen tema, amaç, hedef ve eylemler oldukça geniş yer kaplamaktadır.

İstanbul'un adil bir kent olması vurgusu, İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nde sıklıkla dile getirilen bir olgu olmakla birlikte; bu olgu, Herkes İçin Erişilebilir ve Adil Kentsel Olanaklar ile Eşit ve Özgür Toplum temalarında yer alan stratejik amaç ve hedeflerde detaylı bir şekilde yer almaktadır. Bu kapsamda;

- **Herkes İçin Erişilebilir ve Adil Kentsel Olanaklar** teması çerçevesinde kültür-sanat, kültürel miras, sağlık, eğitim, barınma, sağlıklı gıda ve spor olanaklarının kent bütününde iyileştirilmesi, bunlara tüm İstanbulluların eşit erişiminin sağlanması, İstanbul'un kültür-sanat ve spor alanında küresel bir odak olmasına yönelik yol haritası tanımlanmıştır.
- **Eşit ve Özgür Toplum** temasında ise İstanbul'da bireysel özgürlüklerin korunduğu, her türlü ayrımcılığın önlendiği, kentte yaşayan herkesin her yaşta kentsel kararlara ve hayata aktif katılımının sağlandığı toplumsal yapının oluşturulması ve toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesine yönelik amaç ve hedefler belirlenmiş; İstanbulluların yaş, cinsiyet, gelir, kültürel farklılıklar gibi çeşitli nedenlerle yaşadıkları dezavantajların ortadan kaldırılması için yol haritası ortaya konmuştur.
- Kentsel adaletin daha detaylı ele alındığı bu iki temanın yanı sıra, yine İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesinde bulunan **Dönüştüren ve Dayanıklı Ekonomi** teması kapsamında da kentsel adalet gözetilmiş ve ekonominin dönüşen koşullarında istihdamın kapsayıcılığının sağlanması hedeflenmiştir. Özellikle de dezavantajlı grupların işgücüne katılımı, kentsel adaletin kurulmasına katkıda bulunması beklenen bir unsur olarak yer almıştır.

"Herkes için Erişilebilir ve Adil Kentsel Olanaklar" teması kapsamında belirlenen amaçlar şu şekildedir:

- İstanbulluların aktif katılımı ile kenti sanat ve kültür alanında bir odak haline getirmek,
- Sağlıklı yaşam koşullarını geliştirmek ve nitelikli sağlık hizmetlerine erişim sağlamak,
- Her yaşta bireyin potansiyelini ortaya çıkaracak beceriler kazanacağı eğitim hizmetlerine erişimini sağlamak,
- İstanbulluların konforlu ve ödenebilir konuta erişimini sağlamak ,
- Her koşulda sağlıklı gıdaya erişimi sağlamak,
- Uluslararası standartlarda spor altyapısını geliştirmek, sporun yaşam biçimi olarak benimsenmesini sağlamak.

"Eşit ve Özgür Toplum" teması kapsamında belirlenen amaçlar şu şekildedir:

- Bütün toplumsal ve kültürel grupların özgünlükleriyle birlikte yaşayabilmesine imkân sağlamak,
- Ayrımcılıkla etkin ve sürekli mücadele etmek,
- Bireysel özgürlükleri ve farklılıkları güvence altına almak,
- Toplumsal cinsiyet eşitliğini hayatın her alanında ve her düzeyde sağlamak,
- Yaşlanan nüfusun bağımsız yaşayabilmesini, kentsel yaşama aktif katılabilmesini sağlamak,
- Gelir adaletsizliğini önlemek ve tüm biçimleriyle yoksulluğu azaltmak,
- Gençlerin karar süreçlerine katılımını artırmak ve potansiyelini gerçekleştirebileceği beceriler kazandırmak,
- Sivil alanı ve toplumsal dayanışmayı güçlendirmek.

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nde ortaya konulan hedeflerin İstanbul Vizyon 2050 Eylem Planı (VEP) ile stratejik eylem çerçevelerine dönüşmesiyle afet ve kriz durumları dahil olmak üzere her koşulda kentsel olanakların güçlendirilmesi, sürdürülebilir, kapsayıcı ve erişilebilir hale getirilmesi; toplumsal barış için bir arada yaşam koşulları ile dayanışmanın yerleşikleşmesi ve kent yoksulluğunun en aza indirilmesi hedeflenmektedir. Bu hedeflere ulaşmak için planlanan stratejik eylemler, belirli kuramsal bakış açıları, küresel eğilimler, İstanbul'un özgün koşulları ve İstanbulluların ihtiyaçları dikkate alınarak çerçevelendirilmiştir.

Kentsel olanakların eşit ve adil dağılımı, toplumsal refah ve iyi bir yaşamın sağlanması tüm İstanbullular için önemlidir. **Herkes için erişilebilir gıda, sağlık, eğitim, barınma, ulaşım, spor, kültür ve sanat ile kültürel miras olanakları**, yaşam kalitesini etkileyen önemli kentsel olanaklar olarak öne çıkmaktadır. İstanbul'da kentsel olanaklara erişimde farklı toplumsal gruplar pek çok nedenle dezavantajlı durumdadır. Bu hedef gruplar değişen ihtiyaçlarıyla, benzer görünen eylemlerin farklı gerçekleştirme yöntemlerini belirlemektedir. Mekansal olarak baktığımızda, İstanbul'da yaşayanların ekonomik, kültürel ve toplumsal dezavantajlarının, yoksulluk ve derin yoksulluk bölgelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Temel beslenme, bakım, barınma, sağlık ve psikososyal destek giderlerini karşılayamama durumunu ve açlık sınırının altında yaşamı tanımlayan derin yoksulluğun yoğunlaştığı bu bölgeler, VEP'in işaret ettiği eylemlerde "hedef bölge" olarak işaretlenmiştir. Bu eylemlerin **semt ölçeğinde** uygulanmasının ve kentsel hizmetlerin yerellik ekseninde sağlanmasının son derece önemli olduğunu da ayrıca belirtmek gerekir.

Dezavantajlı grupların önündeki engellerin kaldırılması ve olanaklara erişiminin desteklenmesi, toplumsal refahın sağlanması kadar toplumda adaletin sağlanması için de son derece önemlidir. Dolayısıyla, kentsel olanaklara erişim meselesi bir yandan **yoksullukla mücadele için sosyal destek mekanizmaları** ile ilişkilenebilir; öte yandan, **toplumsal barışın sağlanması için bir arada yaşamın tesisi** ile bağlantı kurmaktadır.

İstanbul Vizyon 2050 Eylem Planında **Toplumsal Refah ve Adalet Meydan Okuma Alanı** kapsamında yer alan ve kentsel adalet konusu ile ilişkili olan Eylem Çerçevesi şu başlıklarla yer almaktadır:

- Sağlıklı gıdaya erişimi sistematik bir yaklaşımla, tarladan sofraya tüm yönleriyle ele alan "**Güvenli ve Adil Gıda Sistemi**,"
- İstanbul'daki sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine niceliksel ve niteliksel yönleriyle çözümler sunan "**Sağlıklı Yaşam ve Erişilebilir Sağlık Hizmetleri**,"
- Her yaş grubunu dikkate alarak eğitim hakkının önemini vurgulayan "**Her Yaşta Herkes için Çok Yönlü Eğitim Olanakları**,"
- Mevcut konut krizi ve barınma sorunlarına çözüm üretmek amacıyla "**Erişilebilir, Yaşanabilir, Kapsayıcı Barınma**,"
- Ulaşımın dezavantajlı gruplar dahil olmak üzere tüm İstanbullular için daha kapsayıcı ve adil hale getirilmesini hedefleyen "**Herkese için Adil Ulaşım**,"
- Ekolojik ve sosyal dengeleri gözeterek sporu gündelik yaşamın bir parçası olarak ele alan "**Herkes için Erişilebilir ve Nitelikli Spor Olanakları**,"

- Kültürel çeşitliliği gözeten ve kültürel haklarda bu çeşitliliğe de yer veren bir bakış açısıyla "**Özgün ve Özgür Kültür ve Sanat Ekosistemi,**"
- İstanbul Mirasının korunmasını, kullanılmasını ve yaşatılmasını insan hakları odaklı ele alan "**İstanbuluların Kültürel Miras Hakkı,**"
- Yaşamın her alanında her türlü ayrımcılıkla mücadeleye dikkat çeken "**Toplumsal Barış için Bir Arada Yaşam,**"
- İşsizlik ve gelir adaletsizliğinin oluşturduğu sorunlara çözüm sunan "**Yoksullukla Mücadele ve Sosyal Destek Mekanizmaları,**"
- Kentsel dayanıklılığın, semt ölçeğinde uygulamaya dönüşmesi ve yerellik ekseninde hizmet anlayışının önemini vurgulayan "**Dayanıklı ve Yaşayan Semt.**"

İstanbul'da kentsel adalet unsurlarından biri olarak güvenceli ve güvenli iş imkanlarının artırılması, istihdamda önemli bir sorun olan eşitsizliklerin giderilmesi ve adil bir iş yaşamının sağlanması için VEP içinde bulunan **Ekonomi ve Kalkınma Meydan Okuma Alanı**'ndaki **Adil ve Güvenceli İstihdam** stratejik eylem çerçevesi kapsamında farklı mekanizmalar önerilmiştir. Bu mekanizmalar arasında, farklı sektörlerde risk altında çalışanların güvenli ve güvenceli çalışmalarına olanak sağlanması, dönüşüm sürecinde işsiz kalma riski taşıyan işgücünün ve bu süreçte dezavantajları olan grupların desteklenerek istihdam olanaklarının artırılması gibi hedefler yer almaktadır. Ayrıca gençler, kadınlar, 65 yaş ve üzeri bireyler ile göçmenler gibi gruplara yönelik istihdam olanaklarının artırılması yoluyla, İstanbul'da kentsel adaletin sağlanması için istihdamda pozitif ayrımcılık ilkesi gözetilmiştir.

Adil ve Güvenceli İstihdam stratejik eylem çerçevesi kapsamında yer alan ve kentsel adalet konusu ile ilişkili olan eylemler şu başlıklarla yer almaktadır:

- Eşit çalışma hayatı
- Kayıt dışılığın yoğun olduğu sektörlerde güvenceli çalışma
- İşçi sağlığı ve iş güvenliği
- Mobbing, taciz ve şiddet komisyonları
- Dezavantajlı grupların istihdamı

ADİL KENT İÇİN İLK ADIMLAR

İstanbul'da kentsel adaletin sağlanması için sosyo-ekonomik olarak dezavantajlı durumdaki İstanbullulara yönelik, 2019 yılından beri çok yönlü destek mekanizmaları oluşturulmuştur. Bu desteklerde, çocuklar, gençler, öğrenciler ve kadınlar önceliklendirilmiştir. Son 5 yılda yaşanan pandemi, ekonomik kriz ve deprem gibi hayatı daha da zorlaştıran unsurlar, kentsel adaletin önemini bir kez daha ortaya çıkarmıştır. İstanbul'da yaşayan herkesin insan onuruna yaraşır bir kent hayatına sahip olabilmesi için atılmış olan aşağıdaki adımlar, çok daha uzun ve kapsamlı olması öngörülen kentsel haklar politikasının ilk halkası olarak görülmelidir.

Çocuklar, Gençler, Öğrenciler İçin Destekler

- İstanbul'un geleceği olan çocukların ve gençlerin eğitim hayatlarına kesintisiz devam etmelerini sağlamak için **Sen Oku Diye** Projesiyle engelli, şehit çocuğu, ebeveyn kaybı yaşamış ya da ekonomik zorluk yaşayan bir ailenin çocuğu olan 416.525 öğrenciye 179 Milyon TL destek verilmiştir.
- **Genç Üniversiteli Desteği** ile ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri için 2019 yılından itibaren geri ödemesiz olarak 300 bin öğrenciye yaklaşık toplam 1,5 milyar TL burs verilmiştir.
- İstanbul'da yaşayan tüm çocukların sağlıklı gelişimlerini sürdürebilmeleri için süt desteği son derece önemlidir. Bu nedenle şu ana kadar 3-6 yaş arası 262 bin çocuğa 27 milyon litre **Halk Süt** dağıtılmıştır.
- Sağlıklı beslenme, her yaşta öğrenci için temel bir ihtiyaçtır. Bu bakış açısıyla 2022-2023 arasında, 39 ilçede 100'ün üzerinde okulda 823.000 adet **Okul Beslenme Desteği** sağlanmıştır.
- Sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı ailelerin çocuklarına eğitimde fırsat eşitliği sağlamak için 2020'den bu yana **100 Yuvamız İstanbul Merkezi** açılmıştır ve bu merkezlerde, 10 bine yakın çocuğa hizmet verilmektedir.
- İstanbul gibi kentsel rantın çok yüksek olduğu bir kentte, barınma öğrenciler için de ciddi bir sorundur. Öğrencilerin birçoğu, nitelikli barınma imkanlarından mahrum kalmaktadır. Bu sorunun üstesinden gelmek için 5.191 kişi kapasiteli **14 öğrenci yurdu** açılmıştır. Üç öğün yemek hizmeti verilen, depreme dayanıklı binalara, 7/24 güvenliğe ve geniş ile temiz odalara sahip olan yurtların 8'i kadın öğrencilere, 6'sı erkek öğrencilere yöneliktir.
- Kent genelinde öğrenciler başta olmak üzere tüm İstanbulluların faydalanabilecekleri **44 kütüphane** kazandırılmıştır. Bu kütüphanelerin birçoğu tüm kullanıcılara açıkken; bazı özel kütüphaneler uzmanlık kütüphanesi olarak işlev görmektedir.

- Öğrencilere çalışma ortamı oluşturmak için kütüphanelerin dışında, **12 yeni Ders Atölyesi Merkezi** ve Mahalle Evleri'nde **17 Ders Destek Atölyesi** oluşturulmuş; gerçekleştirilen 2.410 atölyede öğrencilere toplam 15.158 eğitim hizmeti sunulmuştur. Bu merkezlerde **Atanamayan ve Emekli Öğretmenler Projesi** ile 16 öğretmene istihdam sağlanmıştır.
- 15-29 yaş arası gençleri hedefleyen **9 Gençlik Ofisi** ile genç İstanbulluların, derslik, kitap kafe, kütüphane, eğitim salonu, dinlenme alanı, ritim atölyesi, ders çalışma alanları, bilgisayar eğitim salonu, seminer ve sahne sanatları alanı, sesli çalışma odası, analog ve dijital oyun alanları gibi birimler yoluyla eğitim, kişisel gelişim ve istihdam olanaklarına kavuşabilmeleri için yeni beceriler kazanmaları sağlanmıştır.

Kadınlar için Destekler

- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi için yapılması gereken birçok çalışmaya ev sahipliği yapmak ve bu çalışmalar yoluyla kadınlara çok yönlü destekler sağlamak üzere **7 İBB Kadın Merkezi** açılmıştır. Bu merkezlerde **5.611 kadına destek** verilmiştir.
- Cinsel şiddete maruz bırakılan ve / veya cinsel şiddete uğrama tehdidi altında olan kadınlara yönelik, yedi gün yirmi dört saat hizmet esasına dayalı, çok dilli (Türkçe, Kürtçe, Arapça ve İngilizce) **psikososyal ve hukuksal danışmanlık hizmetleri** sağlanmıştır.
- Kadınların ekonomik hayata aktif bir şekilde katılmalarına destek sağlamak için **Kadın Emeği Pazarı** kurulmuştur. 200 kadın girişimcinin ürettiği 1.362 ürün 17 farklı günde satılmıştır.
- **İBB bünyesinde kadın istihdamı**, önceki dönemlere kıyasla çok yüksek oranlara ulaşmıştır. Kadınların daha önce çalışma fırsatının olmadığı 12 meslek dalında yüzlerce kadın çalışmaya başlamıştır. 81 Otobüs şoförü, 228 vatman, 35 metro istasyonu amiri, 73 otopark görevlisi, 64 kent temizlik işçisi, 9 sayaç okuma personeli, Şehir Hatları'nda denizci olarak çalışan 19 kadın ile cankurtaran, zabıta ve itfaiyeci olarak çalışan daha nice kadınla beraber İBB'deki kadın çalışan sayısı toplamda %36 artmıştır. Üst düzey yönetim kadrolarına da kadın yöneticiler atanmış ve kadın yönetici sayısındaki artış %148 olmuştur.
- Kadınların sosyal hayata katılımı ve ulaşım alanında hareketliliği artırmak ve aile ekonomisine katkıda bulunmak amacıyla İstanbul'da 0-4 yaş arası çocukların annelerine ücretsiz ulaşım kartı olarak **Anne Kart** verilmiştir. 650 bin anne bu karttan faydalanmış; bu kartı kullanan 0-4 yaş arası çocuğu olan anneler, 142 milyondan fazla yolculuk yapılmıştır.

Genel Destekler

- Tüm İstanbulluların insan onuruna yaraşır ücretlerle çalışma imkanına sahip olması için kurulan **Bölgesel İstihdam Ofisleri** aracılığıyla 28 ilçede 200 bin kişi istihdam edilmiştir.
- Sosyo-ekonomik olarak ihtiyaç sahibi olan hanelere 2019 - 2023 yılları arasında 785.901 defa **nakdi destek** sunulmuştur. Bu destek tutarı 2024 yılında 1.000 TL'ye çıkarılmıştır.
- Tüm İstanbulluların hakkı olan sağlıklı gıdaya erişimi sağlamak için 2019'dan beri 1 milyon **Gıda-Hijyen kolisi** ihtiyaç sahibi hanelere ulaştırılmıştır.
- Sosyo-ekonomik yönden güçlük çeken İstanbulluların sağlıklı gıdaya erişimlerinin desteklenmesi amacıyla gerçekleştirilen bir başka çalışma, **Kent Lokantaları** olmuştur. Kent lokantaları, öğrenci nüfusu ve sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı vatandaşların mevcudiyeti göz önünde bulundurularak Avcılar, Bağcılar, Hisarüstü, Fatih, Küçükçekmece, Pendik, Sultanahmet, Sultanbeyli, Ümraniye, Üsküdar, Sultangazi olmak üzere **11 ilçede** açılmıştır. Kadın istihdamını artırmak için sadece kadınların çalıştığı Kent Lokantaları'nda, günlük 5.000'den fazla öğün dağıtılmaktadır.
- 2024 yılında uygulanmaya başlanan **Gezici Aşevi** ile ilk 2 gün; 3 ilçede 12 farklı noktada sıcak yemek ve çorba dağıtımı yapılmıştır. 2 günde toplam 15 bin İstanbulluya sıcak yemek ulaştırılmıştır.
- 2020 yılından bugüne, İstanbul Vakfı'nın düzenlediği **Kurban Bayramı Bağış Kampanyası**'na yapılan 592.324 adet konserve ve 82.830 adet et suyunu ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmıştır.
- Bahçelievler Zafer Mahallesi, Sulukule ve Örnektepe'de ilk örnekleri oluşturulan **Mahalle Evleri**, İstanbul'un 8 mahallesine yayılmıştır. Mahalle kültürünü canlandırarak toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesinin hedeflendiği mahalle evlerinde 25.823 vatandaşa, sosyal ve kültürel hayata katılımının artırılması, eğitime destek, psikososyal gelişim ve benzeri alanlarda hizmet sunulmuştur.
- Mahalle evlerini daha büyük yaşam kompleksleri olarak düşünen ve içlerinde mahalle evlerinin yanı sıra kreş, sağlık merkezi, kütüphane gibi hizmetler bulunan **10 Yaşam Merkezi** açılmıştır.
- "Zor Anında İBB Yanında" kampanyası kapsamında, 46 yetişkin 8 çocuk kapasiteli **Geçici Barınma Merkezi** açılmıştır. Yenilenen Büyük İstanbul Otogarı'nda yer alan merkezde, açıldığı 2023 yılından bu yana sadece bir yıl içinde 1.375 kişiye 8.373 hizmet sunulmuştur.

- Beraber yeni bir hayat kuracak İstanbullulara destek olmak için, yeni evlenecek çiftlere tek seferlik 7.000 TL geri ödemesiz **Evlilik Desteği** sağlanmıştır. 2023 yılında 8.862 çifte toplamda 60.774.000 TL destek verilmiştir. 2024 yılında ise çiftlere, 15 bin TL'lik destek sağlanmıştır.
- Sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı ailelere destek olmak için 2021'den itibaren 25 bin haneye **Yenidoğan Destek Paketi** sağlanmıştır.
- **Pandemi döneminde** ekonomik zorluk yaşayan İstanbullular için özel destek paketleri oluşturulmuştur. Bu dönemde, **555.722 aileye gıda ve hijyen kolisi dağıtımı** yapılmış; **35.743 haneye alışveriş kartı** desteğinde bulunulmuş; uzaktan eğitime erişim sorunu yaşayan öğrencilere **40.218 tablet** dağıtılmıştır. Pandemi sonra da dağıtımı devam eden **gıda ve hijyen kolilerinin sayısı 2023 sonu itibariyle 1.172.611'e** ulaşmıştır.
- Pandemi döneminde başlayan ve sosyo-ekonomik olarak ihtiyaç sahibi İstanbullulara ulaştırılmak üzere günümüzde halen devam eden desteklerden **Askıda Fatura** ile 419.741 fatura ödenmiş, 88.318 aileye **Aile Destek Paketi** ulaştırılmış, 64.600 **Anne-Bebek Destek Paketi** verilmiş, **Eğitim Destek Paketi** ile 37.375 öğrenciye destek olunmuş ve 15.937 **Ulaşım Destek Paketi** dağıtılmıştır. Başvuruları gösteren "bekleyen destek paketleriyle" bu sayılar, her geçen gün artmaya devam etmektedir.¹¹
- İBB'nin Sosyal Destek Ekipleri **Hatay afet bölgesinde** 753 insani yardım aracı ile, 10 milyonun üzerinde atkı-bere, yorgan, bebek bezi, bebek maması, bot, çadır, ilacın dağıtımı sağlanmış; yaklaşık 3 milyon hijyen ürünü ve 561.151 paket Halk Süt, 6 Şubat Depremlerinden etkilenen bireylere ulaştırılmıştır. İstanbul'a gelen depremzedelerden 10.189 haneye, **Nakit Deprem Desteği** sağlanmıştır.

¹¹ <https://askidafatura.ibb.gov.tr/> adresinden 27.02.2024 tarihinde alınmıştır, değişen güncel sayılar bu adresten takip edilebilir.

SONUÇ

Dünya çapında sayılı metropollerden biri olan İstanbul, 16 milyona yaklaşan nüfusuyla Avrupa'nın en büyük metropolü haline gelmiştir. Bugün, farklı kültürel, siyasal ve toplumsal kimliklere, etnik kökenlere ve uyruklara sahip bireylerin ve toplulukların tercih ettiği bir kent olmayı sürdürmektedir.. Dünyanın her yerinden gelen topluluklar sayesinde yüzyıllardır gelişen ve değişen İstanbul, tüm bu etmenlerle beraber çok kültürlü ve çok katmanlı bir yapıya kavuşmuştur. Ancak İstanbul'un sahip olduğu bu zengin toplumsal yapıyı oluşturan İstanbulluların yaşadığı sorunlar dikkate alınmadığı ve ihtiyaçları gözetilmediği takdirde, kentsel adalete ulaşmak daha da zorlaşacaktır. Bunun önemli bir vechesi, İstanbul'da ciddi boyutlara varan gelir adaletsizliği ile ilgilidir. Bir diğer vecheye ise, kentsel olanaklara erişim ile ilgilidir. Tüm İstanbulluların insan onuruna yaraşır bir kent hayatına sahip olabilmesi ve kentte üretilen ekonomik değerlerin herkesin faydalanabileceği ekonomik ve toplumsal refaha dönüştürülebilmesi için sosyal demokrasi ilkelerine dayalı, kentlilerin farklılaşan ihtiyaçlarını gözetilen ve kentsel haklar temelinde politikalar geliştirilmesi ve 2019 yılından bu yana atılan adımların, bütünlüklü politikalar içinde geliştirilmesi, önümüzdeki dönemin birincil hedefleri arasında yer almalıdır. İstanbul'da toplumsal barış ve bir arada yaşam ancak, İstanbul'un adil bir kent olmasıyla gerçekleşecektir.

